

Krivično delo uvrede: zakonska regulativa i jezička analiza uvrede u sudskim presudama¹

Višnja Ranđelović²

Univerzitet u Kragujevcu, Pravni fakultet, Srbija

Jelena Spasić

Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet pedagoških nauka, Srbija

DOI: 10.5937/cm17-36851

Sažetak: U radu su predstavljeni rezultati analize krivičnog dela uvrede sa pravno i jezičkog aspekta. Prvi cilj rada jeste da se prikaže krivičnopravna zaštita koja se časti i ugledu pruža u Republici Srbiji, kao i zakonsko određenje krivičnog dela uvrede. Drugi cilj rada jeste da se korišćenjem lingvističkog kriterijuma u analizi krivičnog dela uvrede u sudskim presudama ukaže na povezanost i interakciju jezika i prava. Značaj krivičnopravne zaštite časti i ugleda i neprecizno zakonsko pojmovno određenje krivičnog dela uvrede, kao osnovnog i opšteg krivičnog dela protiv časti i ugleda, ukazali su na potrebu da se u teoriji i sudskoj praksi odrede parametri koji će sudovima pomoći prilikom odlučivanja da li u konkretnom slučaju krivično delo uvrede postoji ili ne. Varijabilnost pojma časti, koji često menja svoju sadržinu i obim, stvara i potrebu jezičke analize izjava omalovažavanja, što nekada može biti od pomoći prilikom ocene da li u konkretnom slučaju krivično delo uvrede postoji ili ne. Povezivanje prava sa lingvistikom omogućava interdisciplinarno sagledavanje odnosa jezika, stila i kompozicione strukture pravnih dokumenata i njihove uslovljenosti specifičnostima pojedinačnih pravnih oblasti. Značajan je i vredan proučavanja odnos koji u pravnoj teoriji i praksi postoji prema upotrebi jezika, a u fokusu interdisciplinarnog doprinosa ovom pitanju nalazi se krivičnopravno sagledavanje upotrebe jezičkih sredstava u krivičnim delima protiv časti i ugleda. U pravnom delu analize korišćeni su, pre svega, dogmatski metod radi utvrđivanja pravog značenja analiziranih normi, i normativni metod kao metod izučavanja ostvarenja društvene funkcije datih normi. Istorijski metod je korišćen kako

¹ Realizaciju ovog istraživanja finansiralo je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (br. Ugovora 451-03-68/2022-14/ 200140).

² Kontakt sa autorkama: vmilekic@jura.kg.ac.rs.

bi se prikazalo na koji način je pružana krivičnopravna zaštita časti i ugledu u različitim istorijskim razdobljima, što je praćeno i korišćenjem sociološkog metoda kojim se objašnjavaju društveni faktori nastanka i razvoja pojava. U cilju ocene postojećih normativnih rešenja korišćen je aksiološki metod. Jezička analiza krivičnog dela uvrede provedena je korišćenjem deskriptivne metode, a kao istraživačka tehnika korišćena je analiza sadržaja. Za potrebe istraživanja oformljen je prigodni uzorak koji čini trideset presuda za krivično delo uvrede. Na korpusu sudskih presuda kragujevačkih sudova lingvističkom analizom izdvojen je repertoar leksičkih sredstava upotrebljenih sa svrhom povrede časti i ugleda. U najzastupljenija sredstva spadaju psovke s leksemom majka, pejorativi, vulgarizmi, metaforične nominacije s negativnom konotacijom, lekseme kojima se označava nosilac društveno neprihvatljivih osobina i etnici upotrebljeni s pogrdnim značenjem. Javna uvreda u pisanoj formi, u vidu komentara na društvenoj mreži ili forumu ima veću težinu od usmeno izrečene uvrede u prisustvu više lica.

Ključne reči: čast, ugled, krivičnopravna zaštita, uvreda, jezička analiza.

1. Uvod

Jedno od osnovnih ljudskih prava jeste pravo čoveka na dostojanstvo i poštovanje njegove ličnosti. Istorijski razvoj ovog prava ukazuje na pridavanje velikog značaja časti i ugledu pojedinca, jer je od (ne)posedovanja i stepenovanja časti i ugleda zavisio i položaj koji je pojedinac imao u društvu. Iz ovog razloga su još od davnina bili vođeni sudski postupci u slučajevima kada su nečija čast i ugled bili povređeni kroz izjave omalovažavanja. Značaj ovih sudskih postupaka se ogledao u tome što su oni predstavljali način da pojedinac „osvetla obraz” i povрати svoj ugled u društvu. Iako prvobitno priznato samo višim društvenim slojevima, dugotrajne borbe za ljudska prava i jednakost svih pred zakonom su rezultirale priznavanjem prava na dostojanstvo i poštovanje ličnosti svakom pojedincu.

S obzirom na značaj časti i ugleda kao dobara, posebno njihov značaj u životu svakog pojedinca, ova dobra se smatraju važnim objektom krivičnopravne zaštite, na koji način se pruža zaštita pravu čoveka na dostojanstvo i na poštovanje njegove ličnosti. Iz tog razloga se časti i ugledu tradicionalno pruža krivičnopravna zaštita u brojnim zakonodavstvima, iako se njena opravdanost u poslednje vreme dosta osporava, jer se njome ograničava sloboda izražavanja. Ipak, ni sloboda izražavanja ne sme biti neograničena, pogotovo onda kada se njome povređuje nečije pravo na dostojanstvo. Stalna interakcija između sloboda

de izražavanja i zaštite časti i ugleda, kao i nedovoljno precizno određenje krivičnog dela uvrede u Krivičnom zakoniku Srbije, ukazali su na potrebu da se u teoriji i sudskoj praksi ipak odrede parametri koji će sudovima pomoći prilikom odlučivanja da li u konkretnom slučaju krivično delo uvrede postoji ili ne. U tome je relevantan objektivni kriterijum, prema kome se uvredljiva izjava ceni sa aspekta postojećih običajnih, moralnih i drugih normi u datom vremenu i prostoru. Ipak, imajući u vidu da pojam časti može da menja svoju sadržinu i obim, korisno je izvršiti jezičku analizu izjava omalovažavanja, a u cilju olakšavanja utvrđivanja da li u konkretnom slučaju krivično delo uvrede postoji ili ne.

Prvi cilj rada je da se prikaže krivičnopravna zaštita koja se časti i ugledu pruža u Republici Srbiji, kao i zakonsko određenje krivičnog dela uvrede. Drugi cilj rada jeste da se korišćenjem lingvističkog kriterijuma u analizi krivičnog dela uvrede u sudskim presudama ukaže na povezanost i interakciju jezika i prava. Već je ukazano na potrebu za čvršćim povezivanjem pravnih i jezičkih stručnjaka, jer je jezik prava element pravne kulture jedne zajednice i izraz kulturnog identiteta zajednice koja ga koristi (Ristivojević, 2012: 65). Upotreba jezika u pravnoj oblasti, kao i u svakoj drugoj oblasti čovekovog rada, odražava specifične uslove i ciljeve svake pojedinačne podoblasti, i to „ne samo svojim sadržajem (tematskim) i jezičkim stilom, to jest izborom leksičkih, frazeoloških i gramatičkih sredstava jezika, već pre svega svojom kompozicionom strukturom” (Bahtin, 2013: 149). Uvreda kao antiučtivi govorni čin ne podrazumeva samo upotrebu opscene leksike, već i drugih leksičkih slojeva koji potpadaju pod jezički tabu, a to su nazivi za ljudske mane i pogrdni nazivi za „etničke, religijske, verske, profesionalne (npr. policajci) i druge socijalne grupe (npr. seksualne manjine)” (Šipka, 2011: 19). Odnos koji u pravnoj teoriji i praksi postoji prema upotrebi jezika značajan je i vredan proučavanja, a u fokusu našeg interdisciplinarnog doprinosa ovom pitanju nalazi se krivičnopravno sagledavanje upotrebe jezičkih sredstava u krivičnim delima protiv časti i ugleda.

2. Metodologija istraživanja

U delu rada koji se odnosi na pravnu analizu krivičnog dela uvrede, korišćeni su normativno-dogmatski metod, istorijski, sociološki i aksiološki metod. Kako je krivično delo uvrede propisano Krivičnim zakonikom, krucijalna je primena normativno-dogmatskog metoda, čijim korišćenjem su analizirane sve relevantne norme koje se odnose na ovo krivično delo. Dogmatski metod je

korišćen u cilju utvrđivanja pravog značenja pravnih normi kojima je regulisano krivično delo uvrede, i to tumačenjem i pravnih jedinica (reči, pojmova) unutar pravne norme i tumačenjem pravne norme kao celine. Primenom normativnog metoda su tumačene i analizirane date norme sa aspekta funkcije koju ostvaruju u društvu. Radi sveobuhvatnosti analize, istorijski metod, kao metod pomoću koga se posmatraju pojave u njihovom kretanju, je korišćen prilikom prikazivanja različitog značaja koji se krivičnopravnoj zaštiti časti i ugleda pridavao u različitim vremenskim razdobljima, kao i različitih načina regulisanja krivičnopravne zaštite ovih dobara. Uporedo sa istorijskim metodom, korišćen je i sociološki metod u cilju analize društvenih faktora koji su uticali na nastanak i razvoj krivičnopravnih normi kojima se pruža zaštita časti i ugledu. Konačno, primena aksiološkog metoda je bila relevantna u oceni postojećeg normativnog regulisanja krivičnog dela uvrede, a sve u cilju njegovog vrednovanja i davanja predloga *de lege ferenda*.

Usled nemogućnosti formiranja reprezentativnog uzorka, formiran je prigodni uzorak sačinjen od 30 presuda. Uzorak istraživanja čini 30 presuda Osnovnog i Višeg suda u Kragujevcu, donetih u krivičnim postupcima vođenim za izvršeno krivično delo uvrede. Zbog korišćenja prigodnog uzorka rezultati istraživanja ne mogu se generalizovati, ali se mogu smatrati indikativnim za krivičnopravno sagledavanje upotrebe jezičkih sredstava u krivičnim delima protiv časti i ugleda.

Jedinica analize u jezičkom delu istraživanja jeste uvredljivi iskaz kojim se iskazuje govornikova namera da drugoga uvredi, omalovaži i naruši njegovu čast i ugled. Zadaci jezičkog dela istraživanja jesu identifikacija, klasifikacija i analiza upotrebe uvredljivih reči i izraza u krivičnom delu uvrede. U skladu s vrstom građe i postavljenim zadacima istraživanja, jezička analiza uvrede u krivičnim presudama provedena je primenom deskriptivne metode, a kao istraživačka tehnika korišćena je analiza sadržaja.

Analiza jezičkih podataka obuhvata utvrđivanje frekvencije pojavljivanja uvredljivih reči i analizu konteksta u kojima se te reči javljaju. U skladu sa zadacima jezičkog dela istraživanja postavili smo sledeće hipoteze:

1. Psovke višeg stepena vulgarnosti sud ceni kao krivično delo uvrede;
2. Korišćenje vulgarizama, pogrđnih reči i leksema koje označavaju društveno neprihvatljive osobine u obraćanju drugome sud ceni kao krivično delo uvrede;

3. Sufiksi pejorativnog značenja i vulgarizmi nose dodatnu negativnu konotaciju, te doprinose proceni stepena uvredljivosti iskaza;
4. Konačnu ocenu o postojanju krivičnog dela uvrede sud ceni na osnovu jezičkog i vanjezičkog konteksta u kom je upotrebljena uvredljiva reč ili izraz.

3. Prethodna istraživanja o odnosu jezika i krivičnog prava

Povezivanje prava sa lingvistikom (Bujuklić, 2018), književnošću (Avramović, Jovanov, 2017: 353), stilistikom, gramatikom i sintaksom (Avramović, 2017), naukom o prevođenju (Ristivojević, 2012), kognitivnom semantikom (Husinec, 2011) omogućava interdisciplinarno sagledavanje odnosa jezika i stila pravnih dokumenata i njihove uslovljenosti specifičnostima pojedinačnih pravnih podoblasti. Nušić ukazuje da besednik mora poznavati stilistiku, gramatiku i sintaksu (Avramović, 2017: 116). Istaknut je negativan aspekt nadmoći engleskog jezika, kao jezika međunarodnog krivičnog prava, jer jezik prava u okviru svakog nacionalnog jezika ima svoje sintaksičke, semantičke i leksičke osobenosti (Ristivojević, 2012: 60). Prenošenjem prava putem jezika istovremeno se preuzimaju i vrednosni stavovi druge zajednice, što ima dalekosežne posledice u krivičnom postupku, u sadržaju prava i u delotvornosti međunarodnog krivičnog prava (Ristivojević, 2012: 60–64). S aspekta kognitivne semantike proučavane su metafore u pravnom diskursu na korpusu sudskih odluka (Husinec, 2011: 69–84). Lingvistička analiza arhivske građe korišćena je kao dopuna saznanja o doktoratu pesnika Laze Kostića iz oblasti srpskog srednjovekovnog prava (Bujuklić, 2018: 26).

4. Opšta izlaganja o krivičnopravnoj zaštiti časti i ugleda

Jedan od objekata krivičnopravne zaštite u krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije su čast i ugled, čime se pruža zaštita pravu svakog čoveka na dostojanstvo i poštovanje njegove ličnosti (Stojanović, Delić, 2013: 65). Predviđanje krivičnopravne zaštite časti i ugleda ukazuje na značaj i vrednost koje se ovim dobrima pridaju u Republici Srbiji, imajući u vidu da krivičnopravna zaštita treba da bude *ultima ratio*, tj. da treba da se pruža samo najvrednijim dobrima

od najtežih napada. Ipak, krivičnopravna zaštita časti i ugleda sa sobom nosi teškoću i problem određivanja granica te zaštite, jer je potrebno pružiti zaštitu pojedincu od omalovažavajućeg ponašanja usmerenog prema njegovoj ličnosti. Cilj je uspostaviti ravnotežu između interesa pojedinca da se zaštite njegovi čast i ugled i interesa društva da slobodno i kritički ocenjuje ponašanje svojih članova (Tepavčević, 2004: 8).

I pored čestog osporavanja opravdanosti krivičnopravne zaštite časti i ugleda, usled ograničavanja slobode izražavanja, postojanje krivične odgovornosti za povredu časti i ugleda je u skladu sa odredbom čl. 10. st. 2. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda izmenjena u skladu sa Protokolom br. 11, *Sl. glasnik RS – Međunarodni ugovori*, br. 12/2010 i 10/2015), u kojoj je propisano da sloboda izražavanja može biti podvrgnuta kaznama propisanim zakonom koje su u demokratskom društvu nužne radi zaštite ugleda i prava drugih. Isti stav je izražen i u Rezoluciji Evropskog parlamenta 1577 iz 2007. godine (EU Parliamentary Assembly Resolution 1557 (2007) – Towards decriminalisation of defamation), gde se ističe da je sloboda izražavanja „kamen temeljac demokratije”, ali i da ona „nije neograničena, pa se i intervencija države može pokazati nužnom...kada je to u javnom interesu”. Ovakav stav je posledica tradicionalnog utemeljenja krivičnopravne zaštite časti i ugleda u evropsko-kontinentalnom pravu, dok je građanskopravna odgovornost za povredu časti i ugleda karakteristična za zemlje anglosaksonskog pravnog sistema (Novoselec, 2016: 444).

Kako u Krivičnom zakoniku nisu date definicije pojmova časti i ugleda, potrebno je odrediti njihovo značenje zbog uvažavanja načela zakonitosti krivičnog prava, odnosno njegovog segmenta *lex certa* (lat. *certus* – određen), prema kome krivičnopravne norme moraju biti u što je moguće većoj meri precizne i određene, ali i zbog smanjenja mogućnosti različitog tumačenja od strane sudova. Ipak, precizno određivanje ovih pojmova je skopčano sa brojnim problemima, s obzirom na njihovu promenljivost u vremenu i prostoru. U različitim vremenskim razdobljima i na različitim geografskim područjima, pojmovi časti i ugleda se mogu različito shvatati i tumačiti (Tepavčević, 2004: 3). Takođe, pojmovi časti i ugleda se različito shvataju u zavisnosti i od same društvene sredine i nivoa svesti koji u njoj vlada, pa se u različitim delovima jedne zemlje u istom vremenskom razdoblju ovi pojmovi mogu različito poimati (Živković,

2017: 68), što problem njihovog određenja za potrebe krivičnog prava dodatno produbljuje. Iako postoje brojna teorijska shvatanja i tumačenja pojmova časti i ugleda, tradicionalno se pojam časti određuje kroz definisanje unutrašnje i spoljašnje časti. Unutrašnja čast je subjektivni stav pojedinca prema sopstvenoj vrednosti, a spoljašnja čast predstavlja priznavanje tih vrednosti od strane društvene sredine, odnosno mišljenje drugih o tim vrednostima. Pojam ugleda je izveden iz ovako određenog pojma časti i predstavlja čast koju je pojedinac stekao u sredini u kojoj živi svojim ponašanjem i vrednostima (Stojanović, Delić, 2013: 66).

Čast i ugled se u teoriji određuju ili kao faktički ili kao normativni pojmovi. Kao faktički pojmovi, oni se posmatraju kao socijalno-psihološki fenomeni i temelje na poštovanju koje stvarno postoji, pa čast predstavlja svest o vlastitoj vrednosti ili osećaj vlastite vrednosti, a ugled shvatanje koje grupa ima o vrednosti pojedinca. U oblasti krivičnog prava faktičko određenje pojmova časti i ugleda nije prihvatljivo, jer je varijabilno i zavisno od brojnih faktora, pa može odstupati od stvarne vrednosti, jer neko sebe može precenjivati ili potcenjivati, ili osećaj vlastiti vrednosti može sasvim izostati (na primer, kod dece ili bolesnika), a faktički ugled u društvu može biti neprimereno dobar ili neprimereno loš (Badrov, 2007: 62). Čast u krivičnom pravu predstavlja normativni pojam, što znači da je uživaju svi, čak i oni koji sami sebe smatraju nečasnim ili koje okruženje smatra nečasnim (kao što su, na primer, prostitutke, učinioci krivičnih dela, itd.), ali i da se određuje u objektivnom, a ne u subjektivnom smislu. Određivanje povrede časti prema objektivnim kriterijumima označava njegovo određivanje prema shvatanju i doživljavanju određenog ponašanja od strane sredine u kojoj je ono preduzeto, a ne od strane pojedinca prema kome je preduzeto, što bi nekad dovelo do osuđivanja učinioca na osnovu shvatanja i osećanja oštećenog (Pavišić, Grozdanić, Veić, 2007: 515).

Pasivni subjekt krivičnih dela protiv časti i ugleda može biti svako fizičko lice. Krivičnopravna zaštita se pruža i umrlom licu, u kom slučaju se krivično gonjenje preuzima po privatnoj tužbi bračnog druga ili lica koje je sa umrlim živelo u trajnoj vanbračnoj zajednici, srodnika u pravoj liniji, usvojioca, usvojenika, brata ili sestre umrlog lica (Čl. 177. st. 2. Krivičnog zakonika, *Službeni glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005-ispr., 107/2005-ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019 (u daljem tekstu: KZ)). Krivičnopravna zaštita se proteže i na određene kolektivitete, što, prema teorij-

skim shvatanjima, treba ograničiti samo na kolektivitete koji imaju status pravnog lica, ili su slični pravnom licu u smislu da predstavljaju jasnu organizacionu celinu koja obavlja svoju delatnost i donosi odluke na osnovu pravnih propisa (Stojanović, Delić, 2013: 66–67).

U grupu krivičnih dela protiv časti i ugleda spadaju sledeća krivična dela: uvreda, iznošenje ličnih i porodičnih prilika, povreda ugleda Srbije, povreda ugleda zbog rasne, verske, nacionalne ili druge pripadnosti i povreda ugleda strane države ili međunarodne organizacije.

Krivičnim zakonikom je propisano i da se neće kazniti učinilac krivičnih dela povreda ugleda Srbije, povreda ugleda zbog rasne, verske, nacionalne ili druge pripadnosti i povreda ugleda strane države ili međunarodne organizacije, ako je izlaganje dato u okviru ozbiljne kritike u naučnom, književnom ili umetničkom delu, u izvršavanju službene dužnosti, novinarskog poziva, političke delatnosti, u odbrani nekog prava ili zaštite opravdanih interesa, ako se iz načina izražavanja ili iz drugih okolnosti vidi da to nije učinio u nameri omalovažavanja ili ako dokaže istinitost svog tvrđenja ili da je imao osnovanog razloga da poveruje u istinitost onoga što je iznosio ili pronosio (čl. 176. KZ).

Kako je jedan od ciljeva našeg rada i jezička analiza krivičnog dela uvrede u sudskoj praksi, u narednim izlaganjima će biti više reči upravo o ovom krivičnom delu.

5. Istorijski osvrt na krivično delo uvrede

Analiza istorijskog aspekta problematike časti i ugleda i njihove krivično-pravne zaštite, pokazuje da je pojam časti kroz vreme značajno menjao svoj obim i sadržinu. Ono što karakteriše vrlo dugačko istorijsko razdoblje, jeste shvatanje časti ne kao dobra koje pripada svakom čoveku, već kao dobra koje pripada isključivo pripadnicima viših socijalnih krugova, pa su samo oni i imali pravo na pravnu zaštitu časti. Tako se uvreda koju pripadnik nižeg socijalnog staleža uputi pripadniku višeg socijalnog staleža smatrala krivičnim delom, dok u suprotnom slučaju najčešće nije dolazilo do kažnjavanja (Tepavčević, 2004: 11–12).

Čast se u srednjem veku smatrala najvažnijim dobrom pojedinca, jer je od njenog percipiranja zavisio i položaj koji pojedinac ima u društvenoj zajednici kojoj pripada. Srednjovekovno shvatanje uvrede karakterišu dve okolnosti. Prva se odnosi na usmerenost uvrede, koja se uvek odnosila na društveno neprihvat-

ljivo ponašanje ili diskriminisanje nekog lica putem njegovog poistovećivanja sa društveno marginalizovanim grupama, usled čega dolazi do negativnog oblikovanja javnog mnjenja o toj osobi. Druga okolnost se odnosi na značaj koji se pridaje javnom glasu o nekoj osobi, pa samim tim i izjavama omalovažavanja o toj osobi koje dovode do lošeg glasa o njoj. Javni glas o nekoj osobi je predstavljao odlučujući faktor za formiranje odnosa tog lica i same zajednice kojoj pripada. Samim tim, od shvatanja njegove časti je zavisio i njegov položaj u društvu, pa je u slučaju uvrede, lice i te kako imalo motiva za sudskim postupkom, koji je predstavljao način ponovnog uspostavljanja njegove časti (Vručina, 2018: 40–45).

U srpskom srednjovekovnom pravu su postojale dve vrste uvrede, verbalna i realna. Psovanje, kao najčešći vid verbalne uvrede, je prvi put inkriminirano u Dušanovom zakoniku, i bilo je kažnjivo novčanom kaznom. Čupanje brade, kao vid realne uvrede spojen sa elementima telesne povrede, je bilo zaprećeno odsecanjem ruke ako je učinjeno prema vlastelinu, jer je brada predstavljala znak višeg društvenog statusa i dostojanstva slobodnog čoveka (Pavlović, 2005: 136).

Produkt dugotrajne istorijske borbe za jednakost svih pred zakonom i priznavanje svima jednakih prava i sloboda, jeste i širenje prava na čast i ugled tako da ovo pravo sada pripada svakom pojedincu. Samim tim, početkom 19. veka dolazi i do inkorporisanja krivičnih dela protiv časti i ugleda u krivična zakonodavstva brojnih država (Tepavčević, 2004: 12).

U srpskom jeziku leksema *čast* ima više značenja, a pravnoj definiciji pojma unutrašnje časti odgovara imenica *čast* koja se u srpskom jeziku u jednom od značenja denotira „skup moralno-etičkih načela kojima se ko rukovodi u svojim postupcima i osećanje potrebe za uvažavanjem moralnih principa, dostojanstvo zasnovano na etičkim načelima, moralna ispravnost, poštenje, čestitost” (Vujić i dr., 2011: 1474), dok bi pojmu spoljašnje časti, tj. ugleda odgovaralo drugo značenje imenice *čast*, a to je „dobar glas koji neko ili nešto uživa u društvu, javnosti, reputacija, ugled, renome” (Vujić i dr., 2011: 1474), koje je blisko osnovnom značenju imenice *ugled* „dobar glas, uvaženje; položaj, dostojanstvo” (Vujić i dr., 2011: 1341). Osnovno značenje imenice *uvreda* prema „Rečniku srpskoga jezika” Matice srpske jeste „reči, postupci i dr. kojima se kod nekoga izaziva duševni bol, neprijatno osećanje, vreda dostojanstvo” (Vujić i dr., 2011: 1339), što odgovara pravnom određenju krivičnog dela uvrede.

6. Krivično delo uvrede u zakonodavstvu i sudskoj praksi Republike Srbije

Krivično delo uvrede (čl. 170. KZ) ima dva oblika: osnovni i kvalifikovani oblik. Ono što ovo krivično delo čini specifičnim jeste njegovo pojmovno neodređenje u samom Krivičnom zakoniku, jer zakonski opis osnovnog oblika glasi „ko uvredi drugog”, čime je ostavljeno teoriji i sudskoj praksi da odrede pojam uvrede. Prema stavovima naše teorije i prakse, uvredom se smatraju izjave ili ponašanja kojima se omalovažava ili ponižava drugo lice (Lazarević, 2011: 592), pa se radnja izvršenja ovog krivičnog dela sastoji u omalovažavanju nekog lica, gde omalovažavanje predstavlja negiranje ili potcenjivanje vrednosti koje čine čast i ugled jednog lica (Stojanović, Delić, 2013: 67). Ovakvo određenje uvrede upućuje na zaključak da se radi o osnovnom i opštem krivičnom delu protiv časti i ugleda, koje postoji samo ako uvredljivim ponašanjem nije ostvareno neko drugo krivično delo protiv časti i ugleda (Lazarević, 2011: 592).

Na osnovu različitih načina na koje radnja izvršenja krivičnog dela uvrede može da se preduzme, u teoriji i sudskoj praksi je napravljena diferencijacija tri vrste uvrede (Stojanović, Delić, 2013: 67–68.; Lazarević, 2011: 593). Verbalna uvreda postoji kada je radnja omalovažavanja izvršena rečima, usmeno ili pismeno. Ova vrsta uvrede se u praksi najčešće ostvaruje psovka upućenim drugom licu. Realna uvreda je ona koja se vrši određenim radnjama, najčešće delovanjem na telo drugog lica, pod uslovom da time nije ostvareno neko teže krivično delo protiv života i tela, protiv javnog reda i mira i sl. Primeri realne uvrede su čupanje za kosu, udaranje šamara, pljuvanje, mazanje blatom, polivanje vodom, itd. Kod simbolične uvrede se omalovažavanje drugog lica vrši putem simboličkih znakova i radnji, kao što su crteži, gestovi, pokreti, itd. Pri tome, ponašanja koja predstavljaju običnu nepristojnost i neučtivost ne mogu se smatrati realnom ili simboličnom uvredom, osim kada su u pitanju neka izuzetna nepristojna ponašanja u kojima je jasno vidljiv omalovažavajući karakter (Stojanović, 2012: 505–506).

Da li neka izjava ili ponašanje predstavljaju radnju krivičnog dela uvrede procenjuje se na osnovu objektivnog kriterijuma, što znači da subjektivni osećaj oštećenog nije od značaja, već je na sudu da oceni, na osnovu društvenog vrednovanja zaštite časti i ugleda, shvatanja i običaja koji vladaju u jednoj sredini, okolnosti samog događaja, međusobnog odnosa učinioca i lica kome je uvreda upućena, kao i drugih relevantnih okolnosti, da li neka izjava ili ponašanje

objektivno predstavljaju omalovažavanje drugog ili ne (Lazarević, 2011: 593). Ipak, ni subjektivni kriterijum ne može biti bez bilo kakvog uticaja, već i njega sud mora da uzme u obzir ako to zahtevaju okolnosti konkretnog slučaja. Na primer, psovanje boga sveštenom licu će predstavljati uvredu (Vrhovni sud Srbije, Kž. 34/78), upravo jer ova vrsta psovke, prema subjektivnom kriterijumu, za svešteno lice ima omalovažavajuće dejstvo, dok u slučaju njenog upućivanja nekom drugom licu, na primer, ateisti, ona takvo dejstvo ne mora da ima.

Upućivanje pogrđnih reči ili psovki nekom licu, pričanje šala i viceva na račun drugog lica, takođe ne moraju da predstavljaju krivično delo uvrede, međutim, ukoliko se na ovaj način omalovažava određeno lice, koje se tim radnjama suprotstavlja i otvoreno pokazuje da ga one vređaju, onda se može raditi o krivičnom delu uvrede, što sud ocenjuje prema okolnostima konkretnog slučaja i prema prosečnom shvatanju u datom vremenu u datoj društvenoj sredini (Vrhovni sud Jugoslavije, Rev. 241/64; Kž. 21/72).

Uvreda se mora odnositi na određeno lice, koje ne mora izričito biti pomenuto, već je dovoljno da se nedvosmisleno može zaključiti o kome je reč. Pri tome, to lice ne mora da se oseća uvređeno prema svom ličnom shvatanju, jer se uvreda ceni na osnovu objektivnih kriterijuma, pa kao pasivni subjekt može da se javi i dete ili duševno bolesno lice, jer i oni uživaju pravo na poštovanje njihovog dostojanstva (Lazarević, 2011: 594–595).

Krivično delo uvrede se smatra svršenim onda kada je izjava omalovažavanja saznata od nekog lica, bilo onoga kome je upućena, bilo nekog trećeg lica. Ukoliko niko nije saznao za uvredu, postojaće nekažnjiv pokušaj ovog krivičnog dela (Stojanović, Delić, 2013: 68).

Krivičnim zakonikom je predviđen i posebni osnov isključenja postojanja krivičnog dela uvrede, uz kumulativno ispunjenje objektivnih i subjektivnih uslova (čl. 170. st. 4. KZ). Objektivni uslovi su postavljeni alternativno, pa je potrebno da je uvredljiva izjava data u okviru neke od sledećih delatnosti: 1. ozbiljne kritike u naučnom, književnom ili umetničkom delu; 2. u vršenju službene dužnosti, novinarskog poziva, ili političke delatnosti; 3. u odbrani nekog prava ili zaštiti opravdanih interesa. Subjektivni uslov jeste da kod učinioaca nije postojala namera omalovažavanja, što se procenjuje na osnovu načina izražavanja ili iz drugih okolnosti.

Krivično delo uvrede se može izvršiti samo sa umišljajem kao oblikom krivice. Kao subjektivno obeležje bića ovog krivičnog dela se u teoriji i sudskoj

praksi pominje namera omalovažavanja (*animus iniurandi*), o kojoj postoje oprečni stavovi. Prema jednom stavu, ona nije neophodna za postojanje dela, niti se utvrđuje u krivičnom postupku (Lazarević, 2011: 595), dok prema drugom stavu, primenom *argumentum a contrario* na pomenuti osnov isključenja protivpravnosti (čl. 170. st. 4. KZ), može se zaključiti da namera omalovažavanja ulazi u pojam uvrede, a bez nje bi bilo teško utvrditi da li neka radnja ima uvredljiviji karakter ili ne (Stojanović, Delić, 2013: 70).

Kvalifikovani oblik uvrede postoji kada je uvreda učinjena putem štampe, radija, televizije ili sličnih sredstava ili na javnom skupu. Reč je o takozvanoj javnoj uvredi, gde se kvalifikatorne okolnosti odnose na način izvršenja dela, odnosno na njegovo izvršenje putem sredstava javnog informisanja ili na javnom skupu.

7. Lingvokulturna norma i uvreda

Svaki jezik ima suštinske i strukturne osobenosti kulture kojoj pripada (Tadić, 1995: 221). Iako verbalna uvreda može biti počinjena bez korišćenja vulgarnih izraza, u srpskoj govornoj zajednici reči kojima se vređa nečija čast često spadaju u vulgarizme.

Kulturna norma obuhvata širok spektar zabrana opšteg karaktera, u koje spada i zabrana upotrebe određenih jezičkih elemenata, odnosno jezički tabu, koji se veže za sferu religije, seksa, bolesti, odeće, jela, kao i za ono što nam nameću norme etikecije (Šipka, 2011: 16). Leksika koja se odnosi na ove sfere spada u opscenu leksiku i smatra se uvredljivom. Međuodnos termina vulgarizam i termina opscena leksika je odnos hiperonima i hiponima, jer je vulgarizam šira kategorija, koja uz opscenu leksiku obuhvata i raslojenu supstandardnu leksiku koja ukazuje na niži kulturni status govornika (Šipka, 2011: 21). Opscena leksika je slabije proučavana od drugih leksičkih slojeva srpskog jezika, a proučavana je uglavnom kao deo srpskog nematerijalnog nasleđa (Janić, 2017: 1151). U svakodnevnoj govornoj praksi uočavamo čestu upotrebu psovki i obraćanja sagovorniku rečima negativne konotacije, pa možemo zaključiti da govornici srpskog jezika olako shvataju upotrebu reči i izraza kojima se narušava nečiji ugled i čast. Iako lingvokulturna norma kod govornika srpskog jezika ne zabranjuje upotrebu uvredljive leksike, njenom upotrebom govornik krši norme etikecije, a neretko to čini sa namerom da drugoga uvredi.

8. Uvreda kao antiučtivi govorni čin

Uvreda ima za cilj da se osoba oseti poniženo i povređeno, a najčešće je reč o verbalnom ponižavanju, koje se naziva verbalno nasilje (Maričić, 2013: 84). Verbalna uvreda u sebe najčešće uključuje upotrebu opscene leksike i psovki, iako je moguće poniziti sagovornika bez upotrebe uvredljivih reči.

Stepen uvredljivosti opscene leksike zavisi i od njene upotrebe u konkretnom govornom činu. Na osnovu funkcije koju vrše govorne činove delimo na lokucione, ilokucione i perlokucione (Ostin, 1994: 112–119). U govorne činove spadaju obećanje, molba, zapovest, izveštaj, pitanje, zahvalnost, prikaz, pozdrav, i sl. Ilokutorna snaga govornog čina zavisi od smisla i svrhe govornog čina, relativnog položaja govornika i slušaoca, stepena preuzete obaveze, načina na koji se jedan izričaj odnosi prema ostatku govora (Serl, 1991: 130). U govornoj situaciji psovanja izricanjem psovke govornik izaziva efekat uvređenosti kod oslovljenog, a sam osećaj uvređenosti proishodi iz raskoraka između ustaljene predstave o sebi i negativno transformisane predstave koju iznosi psovka (Nežmah, 2011: 87). Razlika između uvrede i psovke je u tome što se neko može osetiti uvređenim i ako mu se ne obraćate uvredljivim rečima, jer ne postoji utvrđen jezički obrazac vređanja, dok kod psovke postoji izricanje obrasca psovanja i nije moguće da se neko oseti opsovanim a da ga niko nije psovao (Nežmah, 2011: 86). Dok se izgovorena uvreda lakše zaboravlja, u slučaju verbalnog nasilja u pisanoj formi, naročito na društvenim mrežama, žrtva uvek može iznova da pročita uvrede (Rančić, 2018: 100). Svedoci smo činjenice da verbalno nasilje u vidu uvreda upućenih putem društvenih mreža ponekad ima tragičan epilog, najčešće među mlađom populacijom. Stoga je u srpskoj govornoj zajednici potrebno podizati svest o ilokutornoj snazi govornog čina vređanja, kako u govornoj tako i u pisanoj formi, a naročito u digitalnim vidovima komunikacije u kojoj bi morale da važe iste lingvokulturne norme koje važe i u komunikaciji ostvarenoj uživo.

Prema teoriji o verbalnoj učtivosti, uvreda je antiučtivi govorni čin, odnosno govorni čin ugrožavanja pozitivne slike o sebi (Maričić, 2013: 86). U okviru govornog čina uvrede razlikuju se neučtive uvrede (veoma preteće) i antiuvrede (slabo preteće i nimalo preteće). Veoma preteće uvrede dovode do prekida komunikacije, jer se njima napada i ponižava sagovornik, pretećim uvredama se napada sagovornik, ali se ne prekida komunikacija, slabo preteće uvrede su uvrede kojima se napada i ponižava osoba koja nije prisutna (npr. psovke

u automobilu ili pred televizorom), a nimalo pretećim se ocenjuju uvrede i vulgarnosti u funkciji uzrečice, kojima se komunikacija ne prekida (Maričić, 2013: 86). Međutim, moguće je da govornik koristi opscenu leksiku i psovke kao uzrečice, a da osoba kojoj se obraća percipira te reči i izraze kao uvredljive.

Prema lingvostilističkom kriterijumu, uvrede su klasifikovane na četiri tipa, koji se mogu kombinovati na različite načine: a) doslovna nominacija: etiketiranje na osnovu rasne, političke ili seksualne pripadnosti (*jevrejinu, crncu*), često uz upotrebu prideva (prljavi jevrejinu) ili u pejorativu (*jevrejčino, crnčugo*); b) antifrazična nominacija: etiketa koja obeležava dijametralnu suprotnost „idealnog ja” sabesednika (obratiti se gojaznoj ženi sa mršavice); v) metaforična nominacija: etiketiranje na osnovu prenesenog značanja, pripisivanje kvaliteta ili predmeta za koje smatramo da imaju sličnosti sa sabesednikom (imena životinja, reči đubre, stoka, strvina); g) metonimijska nominacija: svodenje osobe na deo tela, najčešće na genitalije ili izlučevine (Huston, 2011: 78).

Psovke i opscena leksika spadaju u neslužbene elemente govora, jer se njima narušavaju norme govornog obraćanja (Bahtin, 1978: 203). U okviru teorije govornih činova, psovka spada u ekspresive, kojima se iskazuje verbalna agresivnost i afekti kao što su bes, ljutnja ili frustracija (Savić, 1995: 135). Perlokucionni efekat psovke je povreda moralnog identiteta osobe kojoj je upućena (Ristić, 2010: 199). Takođe, psovke mogu biti i jezički signal identifikacije sa grupom u govoru mladih, izraz solidarnosti, poštapalice, uzrečice, ali i intenzifikatori, kao psovka „j... ti Sunce” (Mandić, Đurić, 2015: 294).

Reči prema kojima naša društvena zajednica oseća odbojnost ne ulaze u sastav većine srpskih rečnika (Šipka, 2011: 87). Prvi spor u domaćoj javnosti oko unošenja opscenih reči u rečnik srpskog jezika odigrao se 1818. godine, kada je objavljen Vukov „Srpski rječnik”, u koji ulaze nazivi za polne organe i akt polnog opštenja (Krstić, 2011: 56). Lekseme koje pripadaju ovom semantičkom gnezdu poseduju viši stepen vulgarnosti (Šipka, 2011: 87). Lekseme koje se vezuju za probavu i lekseme koje označavaju sekundarne polne karakteristike doživljavaju se kao znatno manje vulgarne, pa ih savremeni rečnici uglavnom beleže (Šipka, 2011: 87).

Opscene reči se, kao i bilo koje druge reči, upotrebljavaju u određenom kontekstu, a „ružnoću ružnih reči diktira psovački kontekst u koji se stavljaju” (Krstić, 2011: 55). Psovke se tretiraju kao poseban govorni žanr slobodnog uličnog govora, gramatički i semantički su izolovane i „poimaju se kao završene

celine, slično poslovicama” (Bahtin, 1978: 24). Prilikom procene osećaja uvredjenosti, treba imati u vidu „da su psovke opscenije i od najopscenije kategorije među opscenim rečima” (Šipka, 2011: 79).

Govornici srpskog jezika pokazuju opštu tolerantnost prema opscenim rečima uzetim zasebno, ali psovke koje sadrži iste te lekseme ocenjuju kao prilično uvredljive (Šipka, 2011: 71). Psovke u kojima se javljaju imenica *mater/majka* i *sestra* govornici srpskog jezika smatraju veoma uvredljivim zbog uvreženog balkanskog kulta majke i sestre, dok psovke koje sadrže imenicu *Bog* različito doživljavaju istinski religiozni ljudi, deklarativni vernici i ateisti, ali u načelu se doživljavaju kao manje uvredljive (Šipka, 2011: 73). Prilično uvredljivim se smatraju lekseme koje imaju seksualnu konotaciju, dok gastro-urinarne lekseme i eufemizme govornici srpskog jezika doživljavaju kao malo bezobrazne (Šipka, 2011: 72). Činjenica da psovke možemo sresti u javnom govoru, u tekstovima novinskih tabloida, u rijaliti programima, kao i u obraćanju političkim neistomišljenicima putem medija ukazuje na nedovoljnu brigu o zaštiti časti i ugleda koja postoji u našoj društvenoj zajednici. Uvredljivost psovke i opscene leksike određuje jezički kontekst u kom su upotrebljene, namera govornika u govornom činu i šire socijalno okruženje (Šipka, 2011: 74). Govornici srpskog jezika neke psovke ne doživljavaju izuzetno uvredljivim, jer su zbog česte upotrebe poprimile poštapalički karakter, kao što je slučaj s opscenim izrazima sa semom i leksemom *hleb*, kojima se iskazuje očaj, bes, strah ili iznenađenost (Autor, 2021: 125).

Iako ne postoji govorni obrazac vredenja, uvreda podrazumeva upotrebu leksike negativne konotacije, upotrebu leksema višeg stepena vulgarnosti i psovki, koje se percipiraju kao posebno uvredljive, jer imaju perlokucionni efekat povrede časti i ugleda.

9. Jezička analiza uvrede u sudskim presudama

Na osnovu navedenih jezičkih kriterijuma kojima se procenjuje stepen vulgarnosti (lascivnosti) pojedinih reči i izraza u srpskom jeziku, presude koje čine uzorak istraživanja pokazuju tačnu ocenu suda u pogledu uvredljivosti. Oslobođajuća presuda za izraz kojim se označava polno opštenje s majkom, doneta je na osnovu nedostatka dokaza.³ Psovke u kojima se izražava govornikova namera

³ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 1K-332/18, 12. 12. 2018. godine.

da seksualno opšti sa sagovornikovom majkom ili sestrom iskazuju nameru da ponizi sagovornika, da ga osramoti, da naudi njegovoj časti i ugledu, da iskaže „odbojnost, odvratnost, nipodaštavanje” (Krstić, 2011: 59). Uzimajući u obzir i druge, vanjezičke faktore, već je istaknuto da prema ovakvim psovkaama treba zauzeti čvršći stav u pogledu pravne odgovornosti, bez obzira na to što se u našoj sredini olako iskazuju (Krstić, 2011: 60). I u nekim drugim sredinama (u Meksiku i Rusiji) izraz koji označava polno opštenje s majkom je desemantizovan, pa se može umetnuti u bilo koju rečenicu (Huston, 2011: 82).

Upućivanje psovki koje označavaju polno opštenje s leksemama majka, familija ili opscenom leksikom višeg stepena vulgarnosti sud ceni kao krivično delo uvrede. U analiziranim presudama uvredljivi iskazi često sadrže psovke kojima se označava polno opštenje, među kojima je najčešća psovka koja sadrži leksemu *majka*, često uz oslovljavanje tužioca pogrdnim imenima, što sud ceni kao uvredu izrečenu „u nameri da privatnog tužioca ponizi, uvredi i omalovaži, nanese mu duševnu bol i patnju [...], a što je kod tužioca izazvalo osećanje poniženosti”⁴, odnosno kao „konkretnu negativnu ocenu ličnosti privatnog tužioca, a koja je omalovažavajuća i potcenjujuća, čime je povređena čast i ugled privatnog tužioca”⁵. Psovku „marš u p... m...” sud ceni kao izjavu kojom se izražava nepoštovanje dostojanstva ličnosti, omalovažava i ponižava ličnost, čast i ugled⁶. Futurski obrazac najfrekventnije psovke u korpusu sa hipokoristikom *mamica* u sintaksičkoj poziciji direktnog atributa ima ilokucionu snagu pretnje, a u presudi se navodi da je psovka izrečena uz pretnju za koju je ujedno podneta krivična prijava za ugrožavanje sigurnosti⁷. I futurski obrazac psovke sa sintagmom „mrtva majka” u poziciji direktnog atributa, kao i futurska forma sa pejorativom kojim se upućuje na druge bliske ženske osobe sud ceni kao ozbiljnu uvredu, jer je u pitanju „izjava jačeg intenziteta od obične nepristojnosti i neučtivosti”⁸. Po oceni suda, psovanje majke, deteta, uz ponavljanje opscenih izraza u kojima se javljaju nazivi za polne organe vređa čast i ugled tužioca čak i kad je okrivljeni uvredljive reči uputio u stanju smanjene uračunljivosti⁹. In-

⁴ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-1064/19, 3. 6. 2020. godine.

⁵ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 1K-1053/19, 4. 6. 2020. godine.

⁶ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-454/19, 23. 1. 2020. godine.

⁷ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 1K-725/19, 6. 2. 2020. godine.

⁸ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-934/21, 25. 1. 2022. godine.

⁹ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 9K-990/19, 6. 2. 2020. godine.

kriminaciju koja sadrži psovku u kojoj je u poziciji direktnog objekta sintagma „majka lopovska” sud ceni kao omalovažavajuću izjavu, kojom se vređa dostojanstvo¹⁰.

Konačnu ocenu o postojanju krivičnog dela uvrede sud donosi na osnovu komunikacionog okvira, ali i na osnovu jezičkog okruženja u kom se javljaju različiti vidovi nominacije, kao što je doslovna nominacija upotrebom pogrđnog naziva¹¹, nominacija upotrebom vulgarne reči koja se vezuje za probavu¹², uvredljivi izrazi kojim se iskazuju porodični odnosi (kopile¹³, majčina¹⁴), metaforična nominacija (sotono, svinjo¹⁵, majmune¹⁶, đubre¹⁷, džukelo¹⁸), uvredljiv izraz za osobu s Daunovim sindromom (mongoloid)¹⁹, a ređe i metonimijska nominacija upotrebom vulgarizma²⁰. Pejorativ izveden od uvredljivog izraza upotrebom sufiksa pejorativnog značenja ima dodatnu negativnu konotaciju, te doprinosi proceni stepena uvredljivosti iskaza. Sud ceni kao krivično delo uvrede iskaz: „Šta ti hoćeš, majmunčino, ko tebe šta pita, znaš li ti da sam ja kaldrmaš... majmune...”²¹.

Za razgovorni funkcionalni stil je karakteristična upotreba augmentativa, pejorativa ili deminutiva i hipokoristika s pogrđnim značenjem, a svrha upotrebe ovih leksičkih sredstava može biti omalovažavanje, iskazivanje prezira ili uvrede (Silić, 2006: 115). Česta upotreba navedenih leksičkih sredstava u svakodnevnom govoru doprinosi tome da ih govornici srpskog jezika ne opažaju kao izrazito uvredljive, a tabloidizacija medija dovodi do prodora ovih jezičkih

¹⁰ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-776/21, 27. 1. 2022. godine.

¹¹ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 2K-1018/17, 09.11.2017. godine.

¹² Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 1K-1053/19, 4. 6. 2020. godine.

¹³ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-882/19, 3. 2. 2021. godine.

¹⁴ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 12K-902/17, 02.07.2018. godine.

¹⁵ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 15K-170/17, 09.03.2017. godine.

¹⁶ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-1125/19, 27. 2. 2020. godine;
Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-882/19, 3. 2. 2021.

¹⁷ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 9K-1148/19, 2. 6. 2020. godine;
Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 4K-521/20, 6. 10. 2021. godine;
Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-188/21, 13. 10. 2021. godine.

¹⁸ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-418/20, 17. 2. 2021. godine.

¹⁹ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 9K-86/22, 21. 2. 2022. godine.

²⁰ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 15K-170/17, 09.03.2017. godine.

²¹ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-1125/19, 27. 2. 2020. godine.

sredstava u jezik javne komunikacije. Jezik medija i javni govor utiču na formiranje govornih navika, naročito mladih predstavnika govorne zajednice. Sa druge strane, sud ceni upotrebu leksike pogrdne konotacije kao krivično delo uvrede.

Pravno poimanje uvrede obuhvata imenice kao što su „lopov”²², „ništak” i „prevarant”,²³ „kurvo”²⁴ koje označavaju osobu muškog ili ženskog pola koja je nosilac društveno neprihvatljivih osobina, a sintagma kao što je „prevarant u pokušaju”²⁵ ili imenice „lopuža”²⁶ i „lopovčina”²⁷, izvedena sufiksom pejorativnog značenja, nose dodatnu negativnu konotaciju²⁸. U našem korpusu uvreda javljaju se i neki etnici i nazivi za pripadnike određenih socijalnih grupa. U krivično delo verbalne uvrede spada etnik upotrebljen u direktnom obraćanju („Šiptarčino”), čiju uvredljivost pojačava sufiks pejorativnog značenja, jer je pejorativ u iskazu upotrebljen „sa ciljem da se izrazu ‘Šiptar’ koji označava nacionalnu pripadnost jednog lica, prida pogrdno značenje”²⁹. Izraz „ustaša” kojim se označava pripadnik hrvatske fašističke organizacije, u nizu uvredljivih reči upućenih bez ikakvog razloga i povoda, sud ceni uvredljivim „tim pre kada se ima u vidu da je iste izgovorio u prisustvu više lica”³⁰. Izjavu koja sadrži pejorativ izveden od etnika upotrebljen u sintagmi kojom se iskazuje negativan etnostereotip („lenja crnogorština”) uz upotrebu drugih uvredljivih izraza sud ceni kao uvredljivu i izrečenu s namerom omalovažavanja, tim pre što su izgovorene na slavi i u prisustvu drugih osoba³¹. Uvreda „pandurska j...” (vulgarizam u značenju „loša osoba”) primer je etiketiranja na osnovu pripadnosti određenoj

²² Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-454/19, 23. 1. 2020. godine.

²³ Viši sud u Kragujevcu, presuda br. Kž1-393/18, 28.11.2018. godine.

²⁴ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-831/20, 13. 7. 2021. godine;
Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-123/21, 27. 7. 2021. godine.

²⁵ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-331/17, 27.10.2017. godine.

²⁶ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-1029/19, 7. 9. 2020. godine.

²⁷ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-196/21, 9. 8. 2021. godine.

²⁸ Po oceni Suda, „navedene reči objektivno imaju uvredljiv karakter, odnosno predstavljaju izjavu kojom se omalovažava i ponižava privatni tužilac i izražava nepostojanje dostojanstva ličnosti privatnog tužioca”. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 4K-334/18, 22.08.2018. godine.

²⁹ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-1064/19, 3. 6. 2020. godine.

³⁰ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-882/19, 3. 2. 2021. godine.

³¹ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-123/21, 27. 7. 2021. godine.

profesiji, a upućivanje uvredljivih reči preko društvene mreže kao javnog medija predstavlja otežavajuću okolnost³².

Pri oceni stepena verbalne uvrede i težine počinjenog krivičnog dela sud uzima u obzir subjektivni osećaj onoga kome je uvreda upućena, opšta shvatanja sredine kojoj pripada i opšta moralna shvatanja društva, dakle širi vanjezički kontekst, kao u presudi izrečenoj za uvredu u formi implicitnog performativa: „Ja bih tebe i sve članove tvoje porodice vratila na Kosovo i neka vas tamo...”³³ (sledi niz uvredljivih izraza koji se vezuju za polno opštenje). Pored verbalne uvrede, osećanje uvređenosti može izazvati i konkludentna uvreda (čin pljuvanja), iz koje se posredno može zaključiti da je okrivljeni imao nameru da drugoga omalovaži i naruši njegovo dostojanstvo³⁴.

Uvredljivost iskaza „mongoloid debeli”³⁵ u kom se javlja leksema izvedena od etnika kojom se nekada označavala osoba s Daunovim sindromom, a danas u žargonu ima pogrdno značenje i upućuje na osobu s niskim koeficijentom inteligencije dodatno se pojačava upotrebom prideva kojim se osoba omalovažava zbog fizičkog izgleda. Budući da je reč o javnoj uvredi u pisanoj formi u komentaru objave oštećenog na društvenoj mreži, koju oštećeni može više puta čitati, osuđuje okrivljenog na visoku novčanu kaznu. Za postavljanje fotografije tužioca na Fejsbuk bez njegove saglasnosti, uz postavljanje uvredljivog komentara sud je izrekao visoku novčanu kaznu³⁶. Uvrede napisane na internet forumu namenjenom pripadnicima specifične supkulture koje su plod nezadovoljstva pruženom profesionalnom uslugom sud ceni kao krivično delo narušavanja poslovnog ugleda i kreditne sposobnosti³⁷. Inkriminisane izjave mogu sadržati i izreke koje govornici srpskog jezika olako izgovaraju i ne doživljavaju kao izrazito uvredljive, ali kada su napisane na forumu koji čita veliki broj ljudi koji pripadaju ciljnoj grupi, korisnicima određenih profesionalnih usluga stranac kome su upućene može ih doživeti kao narušavanje profesionalnog ugleda:

„Pojasnio je da je 'lupeta kao otvoren prozor na promaji' za njega uvredljivo iz razloga što kada neko radi 25 godina svaki loš komentar je veliko nipoda-

³² Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-827/19, 9. 10. 2020. godine.

³³ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 12K-922/19, 10. 9. 2020. godine.

³⁴ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-831/20, 13. 7. 2021. godine.

³⁵ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 9K-86/22, 21. 2. 2022. godine.

³⁶ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-827/19, 9. 10. 2020. godine.

³⁷ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-592/20, 7. 7. 2021. godine.

štavanje i uvredljiv je, da je 'preveo me je kao žednog preko vode' uvredljivo iz razloga što kada se posao za nekoga uradi dobro i profesionalno, kada se izda fiskalni račun, to pisanje znači da je izvršena prevara, a da je, s obzirom da su ... obavestavali o svakom radu na njegovom motoru, takvo pisanje više nego ekstremno i uvredljivo."³⁸

Rezultati jezičke analize uvrede u sudskim presudama pokazuju da sud ceni kao krivično delo uvrede iskaze u kojima se javljaju psovke koje označavaju polno opštenje s leksemama majka, familija ili opscenom leksikom višeg stepena vulgarnosti, kao i iskaze u kojima su upotrebljeni augmentativi, pejorativi, deminutivi i hipokoristici s pogrđnim značenjem ili imenice kojima se označava osoba koja je nosilac društveno neprihvatljivih osobina. Iako se upotreba određenih psovki i pogrđnih izraza u srpskoj govornoj zajednici ne percipira kao izrazito uvredljiva, konačnu ocenu o postojanju krivičnog dela uvrede sud donosi na osnovu komunikacionog okvira. Pored pobrojanih jezičkih sredstava perlokucionom efektu povrede časti i ugleda doprinose ironija, sarkazam, cinizam i aluzije, a od posebnog je značaja sagledavanje odnosa moći među učesnicima komunikacije (odnos između nadređenog i podređenog, odnos između predstavnika vlasti i novinara i sl.).

10. Diskusija

S obzirom na značaj koji imaju u životu svakog pojedinca, čast i ugled se tradicionalno smatraju važnim objektom krivičnopravne zaštite, kojom se obezbeđuje zaštita prava čoveka na dostojanstvo i na poštovanje njegove ličnosti. Uvreda predstavlja osnovno i opšte krivično delo protiv časti i ugleda, a s obzirom na njenu rasprostranjenost u praksi, pred sudovima se vode brojni postupci upravo za izvršeno krivično delo uvrede.

Zakonski opis krivičnog dela uvrede u Krivičnom zakoniku Republike Srbije glasi „ko uvredi drugog”, čime je prepušteno teoriji i sudskoj praksi da bliže odrede pojam uvrede. U teoriji i sudskoj praksi se uvreda definiše kao izjava ili ponašanje kojim se omalovažava drugo lice, a u oceni da li neka izjava ili ponašanje zaista predstavljaju omalovažavanje drugog se koristi objektivni kriterijum. S obzirom na promenljivost pojma uvrede, koji menja svoju sadržinu i obim u vremenu i prostoru, ni objektivni kriterijumi ne daju uvek precizne

³⁸ Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-592/20, 7. 7. 2021. godine.

smernice sudovima za odlučivanje da li krivično delo uvrede postoji ili ne. Ako se ovome doda i značaj subjektivnih kriterijuma, problem utvrđivanja da li krivično delo postoji postaje još složeniji.

U analiziranim presudama javlja se veliki broj verbalnih uvreda i jedna konkludentna (realna) uvreda koja prati verbalnu uvredu. Najzastupljeniji vid verbalne uvrede u našem korpusu su psovke iskazane sa namerom da se drugi ponizi i omalovaži. Psovke direktno upućene sagovorniku govornik izriče sa namerom omalovažavanja, a jedine psovke koje se na srpskom govornom području ne doživljavaju kao uvredljive su psovke tipa „J... ti miša!” (Šipka, 2011: 73). U analiziranim presudama uvredljiva izjava često sadrži psovke i to najčešće one u kojima se uz glagol opscenog značenja u funkciji objekta javlja imenica majka, a iskaz ujedno sadrži i niz uvreda upućenih tužiocu, koje su po oceni suda izrečene s namerom omalovažavanja. Iako psovka može biti izraz prisnosti, iskazuje grupni identitet, a ima i funkciju oslobađanja, kamufliranja straha ili nesigurnosti osobe koja psuje (Krstić, 2011: 71), psovke koje sadrže leksemu majka najčešće se javljaju u analiziranim presudama za krivično delo uvrede, pa iz analiziranih presuda zaključujemo da spadaju u veoma uvredljive jer kod onoga kome su upućene izazivaju osećanje poniženosti i narušavanja časti i ugleda.

Prilikom procene stepena uvredljivosti određene lekseme, u obzir se uzima ne samo njeno značenje, već i vanjezički elementi komunikativne situacije, stepen bliskosti među sagovornicima, njihov uzrast i socijalni položaj, kao i (ne)formalnost komunikativne situacije. Govorna etikecija i verbalne zabrane slabe kada su sagovornici u bliskim odnosima, kada među njima postoji manja socijalna distanca, jer je moguće uzajamno ismevanje uz upotrebu nepristojnih reči i izraza, kao i upotreba pogrđnih izraza iz nežnosti (Bahtin, 1978: 24). Sud ceni kao uvredu omalovažavajuće izjave upućene u komunikativnim situacijama u kojima postoji veća socijalna distanca i bez očiglednog razloga i povoda. U otežavajuće okolnosti spada i prisustvo drugih lica, kao i pisana forma uvrede na društvenim mrežama i forumima koji imaju veliki broj korisnika. Skrnavljenje kulta u verbalnoj uvredi doprinosi većem stepenu uvredljivosti, pa se tako najuvredljivijim psovka u srpskom jeziku smatraju psovke kojim se skrnavi balkanski kult majke, koje su frekventne u našem korpusu, a često ih prati i direktno obraćanje pogrđnim rečima. I skrnavljenje porodičnog kulta krsne slave u vidu niza uvreda upućenih domaćinima pred

gostima prema oceni suda spada u otežavajuću okolnost prilikom objektivnog narušavanja dostojanstva ličnosti.

Analizom rezultata uočeno je da je prva hipoteza *Psovke višeg stepena vulgarnosti sud cení kao krivično delo uvrede* potvrđena. Reč je o psovkaama sa glagolom koji označavaju polno opštenje s leksemama majka, familija ili opscenom leksikom. Analiza je ukazala na čestu upotrebu vulgarizama, pejorativa i leksema koje označavaju društveno neprihvatljive osobine u obraćanju drugome koje sud cení kao krivično delo uvrede, čime je potvrđena druga hipoteza. Analizom sudskih presuda potvrđena je i treća hipoteza, jer je utvrđeno da proceni stepena uvredljivosti iskaza doprinosi upotreba sufiksa pejorativnog značenja, kao i upotreba vulgarizama. Potvrđena je i četvrta hipoteza koja glasi *Konačnu ocenu o postojanju krivičnog dela uvrede sud cení na osnovu jezičkog i vanjezičkog konteksta u kom je upotrebljena uvredljiva reč ili izraz*, što je u prethodnom delu rada objašnjeno.

11. Zaključak

Zakonsko pojmovno određenje krivičnog dela uvrede na jedan opšti način i moguća različita sudska tumačenja objektivnog kriterijuma, sa jedne strane, i velika rasprostranjenost ovog krivičnog dela u praksi, sa druge strane, ukazuju na potrebu da se problemu definisanja pojma uvrede, a u cilju njegovog preciziranja, pristupi i sa lingvističkog aspekta.

Perlokucioní efekat psovki u kojima se skrnavi kult najvišeg hijerarhijskog statusa počiva na izazivanju osećaja osramoćenosti, poniženosti, jer svaki govornik srpskog jezika doživljava psovanje majke kao uvredu časti i dostojanstva ličnosti. Psovanje majke je najviši stepen verbalne agresije po oceni lingvista³⁹, kao i po oceni suda u analiziranim presudama. Analizom presuda za krivično delo uvrede izdvojen je niz leksičkih sredstava kojima se pored psovki narušava čast i ugled, u koje spadaju vulgarizmi, pejorativi i lekseme negativne konotacije izrečene sa namerom omalovažavanja.

Pored čisto lingvističkog kriterijuma, u obzir treba uzeti i vanjezičke faktore, kao što su stepen bliskosti među sagovornicima i formalizovanost govorne situacije. Jezička forma nije ono što se u govornoj svesti percipira u govornom činu psovke, jer se forma javlja u kontekstu određenog iskaza. Uvredljive reči

³⁹ „Stepen verbalne agresije direktno je proporcionalnan hijerarhijskom statusu kulta. I tu je u vrhu kult majke.” (Šipka, 2011: 57).

upućene pred većim brojem lica izazivaju jače osećanje poniženosti, pa ih sud ceni kao krivično delo uvrede. Javne uvrede upućene putem digitalnih medija prema oceni suda imaju veću težinu, jer se mogu čitati više puta i vidljive su velikom broju ljudi, a dovode do narušavanja časti i profesionalnog ugleda, te je u analiziranim presudama za javne uvrede sud izrekao višu novčanu kaznu.

Literatura

- Avramović, D., Jovanov, I. (2017). Ograničenja Pokreta pravo i književnost – primer Sofokla. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 51 (2): 353–368.
- Avramović, S. (2017). Nušić i retorika u Srbiji. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 51 (1): 107–121.
- Badrov, S. (2007). Kaznena djela protiv časti i ugleda u hrvatskom kaznenom pravu. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 41 (84): 61–94.
- Bahtin, M. (2013). *Eстетика jezičkog stvaralaštva*. Sremski Karlovcı – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Bahtin, M. (1978). *Stvaralaštvo Fransoa Rablea i narodna kultura srednjeg veka i renesanse*. Beograd: Nolit.
- Bujuklić, Ž. (2018). Doktorska disertacija pesnika Laze Kostića „De Legibus Serbicus Stephani Uros Dusan”. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 66 (1): 22–44.
- Husinec, S. (2011). Metafora u pravnom diskursu. U Karabalić, V., Aleksa Varga, M., Pon, L., (ur.), *Zbornik radova s 24. međunarodnog znanstvenog skupa Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku „Diskurs i dijalog: Teorije, metode i primjena”* (str. 69–84). Osijek: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Filozofski fakultet.
- Huston, N. (2011). Agresija i jezik. *Sarajevske sveske*, 35/36: 75–85.
- Janić, A. (2017). Naučni pristup jednom tipu marginalizovane leksike u srpskom jeziku. *Teme*, 41 (4): 1149–1151.
- Krstić, P. (2011). Indeks opsovanog. *Sarajevske sveske*, 35/36: 54–74.
- Lazarević, Lj. (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu.
- Mandić, M., Đurić, Lj. (2015). Psovka kao folklorni žanr: na primeru „j... ti sunce”. *Savremena srpska folkloristika*, 2: 291–316.

- Maričić, S. (2013). Govorni čin uvrede: elementi verbalne antiučtivosti u romanu *Historias del Kronen*. U S. Gudurić (ur.), *Zbornik radova sa konferencije „Jezici i kulture u vremenu i prostoru”*, II/1 (83–96). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Nežmah, B. (2011). Konceptualna nevolja: psovka vs. kletvica. *Sarajevske sveske*, 35/36: 85–107.
- Novoselec, P. (2016). Zaštita časti i ugleda u novom Kaznenom zakonu. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 66 (4): 443–468.
- Ostin, Dž. (1994). *Kako delovati rečima*. Novi Sad: Matica Srpska.
- Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P. (2007). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine d.d.
- Pavlović, M. (2005). *Srpska pravna istorija*. Kragujevac: Nadežda Pavlović.
- Rančić, J. (2018). Vršnjačko nasilje na društvenim mrežama u Republici Srbiji. *CM: Communication and Media*, 43, 95–124.
- Ristivojević, B. (2012). Engleski kao nadmoćni jezik u međunarodnom krivičnom pravu. *Crimen: časopis za krivične nauke*, 3 (1): 53–72.
- Ristić, S. (2010). Diskurs psovki u srpskom jeziku. U V. Vasić (ur.), *Diskursi i diskursi. Zbornik u čast Svenki Savić* (str. 195–212). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Savić, S. (1995). Istraživanje savremenog gradskog kompleksa: upotreba psovki u konverzaciji. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 24 (1): 131–133.
- Serl, Dž. (1991). *Govorni činovi: ogled iz filozofije jezika*. Beograd: Nolit.
- Silić, J. (2006). *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.
- Autor (2021). Opseceni izrazi sa semom i leksemom hleb u srpskom jeziku. U M. Kovačević (ur.), *Hljeb u srpskom jeziku, književnosti i kulturi* (str. 115–128). Andrićgrad – Višegrad: Andrićev institut.
- Stojanović, Z. (2012). *Komentar Krivičnog zakonika*. Beograd: Službeni glasnik.
- Stojanović, Z., Delić, N. (2013). *Krivično pravo, posebni deo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Pravna knjiga.
- Šipka, D. (2011). *Rečnik opscenih reči i izraza*. Novi Sad: Prometej; Beograd: Kordnet.
- Tadić, Lj. (1995). *Retorika: uvod u veštinu besedništva*. Beograd: „Filip Višnjić”, Institut za filozofiju i društvenu teoriju.
- Tepavčević, D. (2004). *Krivična djela protiv časti i ugleda*, doktorska disertacija, Kragujevac: Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu.

- Vujanić, M. i dr. (2011). *Rečnik srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska.
- Vručina, P. (2018). Uvreda i fama publica u kasnosrednjekovnim istočnojadranskim komunama. *Povijesni prilozi*, 54 (54): 39–63.
- Živković, A. (2017). Da li je ugled i čast u Bosni i Hercegovini neophodno zaštititi krivičnim zakonodavstvom?, II deo, *Izbor sudske prakse*, 12: 66–69.

Propisi:

- EU Parliamentary Assembly Resolution 1557 (2007) – Towards decriminalisation of defamation.
- Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda izmenjena u skladu sa Protokolom br. 11, *Sl. glasnik RS – Međunarodni ugovori*, br. 12/2010 i 10/2015.
- Krivični zakonik, *Službeni glasnik RS*, br. 85/5005, 88/2005-isp., 107/2005-isp., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.

Sudska praksa:

1. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 12K-902/17, 02.07.2018. godine.
2. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 2K-1018/17, 09.11.2017. godine.
3. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 15K-170/17, 09.03.2017. godine.
4. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-331/17, 27.10.2017. godine.
5. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 4K-334/18, 22.08.2018. godine.
6. Viši sud u Kragujevcu, presuda br. Kž1–393/18, 28.11.2018. godine.
7. Vrhovni sud Jugoslavije, Rev. 241/64; Kž. 21/72.
8. Vrhovni sud Srbije, Kž. 34/78.
9. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-1125/19, 27. 2. 2020. godine.
10. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-1064/19, 3. 6. 2020. godine.
11. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 1K-1053/19, 4. 6. 2020. godine.
12. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 9K-86/22, 21. 2. 2022. godine.
13. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 9K-86/22, 21. 2. 2022. godine.
14. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-454/19, 23. 1. 2020. godine.
15. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-882/19, 3. 2. 2021. godine
16. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 1K-725/19, 6. 2. 2020. godine.
17. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 9K-990/19, 6. 2. 2020. godine.

18. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 9K-1148/19, 2. 6. 2020. godine.
19. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-1029/19, 7. 9. 2020. godine.
20. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-827/19, 9. 10. 2020. godine.
21. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-418/20, 17. 2. 2021. godine.
22. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-592/20, 7. 7. 2021. godine.
23. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-831/20, 13. 7. 2021. godine.
24. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 4K-521/20, 6. 10. 2021. godine.
25. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-934/21, 25. 1. 2022. godine.
26. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-776/21, 27. 1. 2022. godine.
27. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-188/21, 13. 10. 2021. godine.
28. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 12K-922/19, 10. 9. 2020. godine.
29. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 7K-196/21, 9. 8. 2021. godine.
30. Osnovni sud u Kragujevcu, presuda br. 3K-123/21, 27. 7. 2021. godine.

Višnja Randelović

University of Kragujevac, Faculty of Law, Serbia

Jelena Spasić

University of Kragujevac, Faculty of Pedagogical Sciences, Serbia

THE CRIME OF INSULT: LEGAL REGULATION AND LANGUAGE ANALYSIS OF INSULT IN COURT JUDGMENTS

Abstract: *The importance of criminal law protection of honor and reputation and imprecise legal conceptual determination of insult, as a basic and general criminal offense against honor and reputation, pointed to the need to determine in theory and court practice the parameters that will help the courts when deciding whether in the particular case the criminal offense of insult exists or not. On this occasion, an objective criterion is applied, according to which an insulting statement is assessed from the aspect of existing customary, moral, and other norms in specific time and space. The variability of the concept of honor, which often changes its content and scope, also creates the need for language analysis of the degrading statements, which can sometimes be helpful in assessing whether in a particular case there is a criminal offense of insult or not. Connecting law with linguistics provides an interdisciplinary overview of the relationship of language, style, and composition of legal documents and their conditionality by specifics of individual fields of law. The attitude to the use of language which exists in legal theory and practice is significant and worth studying, and in the focus of interdisciplinary contribution to this issue, there is a criminal law overview of the use of language tools in criminal offenses against honor and reputation. The legal part of the analysis was used, above all, the dogmatic method in order to determine the true meaning of the analyzed norms, and the normative method as a method of studying the social function of the norms. The historical method was used to show the criminal protection of honor and reputation in various historical periods, which was accompanied by the use of the sociological method to explain social factors of occurrence and development of the phenomena. In order to assess existing normative solutions, the axiological method was used. The language analysis of the criminal offense of insult was performed using a descriptive method, and the content analysis was used as a research technique. For the purposes of research, a special sample was formed, which consists of thirty judgments for the criminal offense of insult. In the corpus of the court judgments of Kragujevac courts, the repertoire of lexical assets used for the purpose of injury to honor and reputation was separated. Sublings of the mother, pejoratives, vulgarism, metaphorical nominations with negative connotation, and lexemes marked by the bearer of socially unacceptable traits and ethnicities used*

with derogatory meaning are among the most common funds. Public insults in writing, in the form of comments on social networks or forums, have greater weight than orally imposed insults in the presence of several faces.

Key words: *honor, reputation, criminal law protection, insult, language analysis.*